

SRPSKA ARHEOLOGIJA IZMEĐU TEORIJE I ČINJENICA VIII ARHEOLOGIJA I ANTROPOCEN

Centar za teorijsku arheologiju
Odeljenje za arheologiju
Filozofski fakultet

U savremenom naučnom diskursu pojam antropocen referiše na novo geološko doba, identifikovano i definisano na osnovu izrazitog povećanja ugljenika u geološkim sedimentima. Hemičar Paul Krutzen i ekolog Eugen Sturmer, koji su među prvima definisali antropocen na ovaj način¹, tvrde da se uzroci za opaženu geološku pojavu, skopčanu sa drugim ekološkim promenama, nalaze u razvoju moderne tehnologije. Smatra se da je povećana emisija antropogenog ugljenika, skopčana sa počecima industrijske revolucije u 18. veku, osnovni uzrok takvih promena, te da bi se od ovog trenutka, s obzirom na drastičan uticaj antropogenog faktora na prirodno okruženje, mogao odrediti početak novog geološkog doba zvanog antropocen. Definisanje antropocena na ovaj način pobudilo je brojne naučne, društvene i političke dileme. Iz kruga arheologije, osnovna dilema koja se nameće ovakvom pristupu, jeste pitanje pretpostavljenog početka antropocena, ukoliko se delovanje ljudskog faktora na prirodno okruženje uzme kao glavni kriterijum za definisanje novog geološkog doba. Posmatrano iz arheološke perspektive, moglo bi se tvrditi da su upotreba vatre i razvoj pirotehnologija imali daleko drastičniji efekat u pogledu čovekovog dugoročnog uticaja na prirodno okruženje, nego što je to bio slučaj sa industrijskom revolucijom, koja bi se u ovom slučaju mogla okarakterisati kao jedna, tek, kasnija manifestacija procesa koji je započeo hiljadama godina ranije. Slična zapažanja mogu se izvesti na osnovu procene globalnih promena u prirodnom okruženju do kojih je dovela kultivacija biljaka i životinja tokom neolita. Reakcije koje dolaze iz kruga arheologije u pogledu početaka antropocena ne čude, s obzirom da je razvoj arheologije kao discipline oduvek pratila potreba da svoj hronološki okvir usklađuje i korelira sa saznanjima do kojih se paralelno dolazilo u geologiji. Ipak, ovde nije reč samo o međudisciplinarnoj konvenciji o početku neke epohe, već je reč o nastojanju da se, na osnovu znanja o prošlosti, definiše i razume vreme u kojem živimo danas, da se sagledaju efekti tehnološkog razvoja u prošlosti i da se preispita društveni odnos prema prirodnom okruženju. To su neki od ključnih izazova „novog“ doba, sa kojima u vezi uloga arheologije može biti različito artikulisana.

S jedne strane, očekuje se da bi arheologija svojim poznavanjem čovekovog odnosa sa prirodnim okruženjem, koji se broji stotinama hiljada godina unazad, mogla ponuditi alternativne društvene modele i pristupe za rešavanje savremenih ekoloških i društvenih izazova. S druge strane, smatra se da arheologija sama po sebi nema kapacitet da predlaže konkretna rešenja za problem savremenog sveta, ali da svakako može da doprinese preciznijem definisanju i boljem

¹Crutzen, P. J. and E. T. Stoermer. 2000. The Anthropocene, *Global Change Newsletter* 41: 17–18; Crutzen, P. J. 2002. Geology of Mankind, *Nature* 415: 23.

razumevanju antropocena. Na primer, polemike koje se vode oko pretpostavljenog početka novog geološkog doba mogu da doprinesu preciznijem definisanju i boljem razumevanju ovog naučnog koncepta koji, zadnjih godina, postaje deo šireg društvenog i političkog diskursa. Istovremeno, konceptualizovanje i definisanje antropocena zadire u jedan od ključnih teorijskih problema savremene nauke, a to je distinkcija između *prirode* i *kulture*, kao i pitanje pozicioniranja *čoveka*, odnosno antropogenog faktora u okviru pretpostavljene dihotomije. Kada je reč o arheologiji ovo, u krajnjem ishodu, nameće potrebu da se preispita sam predmet istraživanja i epistemološke osnove arheološke nauke. Pitanje šta definiše arheologiju prirodnog okruženja, (paleo)ekologiju i/ili (bio)arheologiju, te kako ove (pod)discipline razlikujemo u odnosu na arheologiju, najzad važno je, ne samo kao teorijska eksplikacija postojeće prakse, već i zato što takvo promišljanje može da utiče na principe institucionalnog, naučnog i profesionalnog organizovanja arheološke discipline u budućnosti.

U skladu sa svojom osnovnom misijom – da preispituje društvenu relevantnost arheologije, kao i epistemološke osnove njenog znanja, **Centar za teorijsku arheologiju** posvećuje VIII konferenciju *Srpska arheologija između teorije i činjenica*, upravo pitanju odnosa arheologije i antropocena. Imajući u vidu cilj konferencije, pozivamo kolegice i kolege da se prijave sa radovima koji se bave nekom od ponuđenih tema:

- ❖ Pojam, definicija i poreklo antropocena
- ❖ Arheologija između prirode i kulture
- ❖ Arheologija i društvena odgovornost
- ❖ Antropocen i antropocentričnost
- ❖ Tehnologija: (ne)prijatelj životne sredine?
- ❖ Uticaj antropocena na arheološko nasleđe
- ❖ Etika, antropocen i arheologija

Mole se zainteresovani učesnici da apstrakte svojih izlaganja (200-500 reči) pošalju na e-mail adresu zoricakuzmanovic@gmail.com, najkasnije do **20. marta 2020.** godine. Konferencija će biti održana **25-26. aprila 2020.** godine na Filozofskom fakultetu u Beogradu.